

Slovenská dráma po 1945

SLOVENSKÁ DRÁMA PO ROKU 1945 · dráma bola ovplyvnená slovenskou medzivojnovou drámou (Stodola, Barč – Ivan, Zvon), ale súčasne pohotovo reagovala na nedávnu spoločenskú skúsenosť (protifašistický odboj, SNP, vojna) · spočiatku išlo o dokumentárne zobrazenie skúsenosti, neskôr o mravné reflexie o človeku v hraničnej situácii – sledujú ohrozenú existenciu a katastrofu človečenstva (v 60. rokoch) – sústreďujú sa na rozhodovanie medzi povinnosťou a túžbou, násilím a humanizmom, dobrom azlom · na javiská sa dostávali aj hry, ktoré sa zaoberali aj sociálno – spoločenskou minulosťou a prítomnosťou · hry sa tvorili aj na spoločenskú objednávku · 50. roky – komédie, veselohry – mnohé bezkonfliktové, schematické · 60. roky – rozvoj drámy (kritika kultu osobnosti), okrem tradičných socialistických hier vznikajú hry nové(formou i obsahom) (Leopold Lahola, Ivan Bukovčan, Peter Karvaš) · 70. roky – tzv. konsolidácia – odmlčanie, vznikajú mnohé priemerné a podpriemerné hry, ale v tomto období autori využívajú aj experimentovanie (Lasica + Satinský, Štepka, Zahradník,...) – pre toto obdobie je typický vznik divadiel poézie a malých javiskových foriem – Modré divadlo, Divadlo u Rolanda, Radošínske naivné divadlo, Študentské divadielko,... · 80. roky – satira – (Feldek, Štepka) · 90. roky – významnou osobnosťou je Viliam Klimáček, ktorý píše dramatické texty pre avantgardné divadlo GunaGU, roku 1997 pripravil dramatický text aj pre Malú scénu – hru na motívy Jesenského románu Demokrati, ďalším nekonformným divadlom je STOKA, kde má autorské zázemie Blaho Uhlár TVORBA VYBRANÝCH AUTOROV: Štefan Králik – v jeho dielach nachádzame rozpor medzi osobnými túžbami a nadosobným cieľom · hra POSLEDNÁ PREKÁŽKA – hra v 4 dejstvách, odohrávajúca sa v 1 miestnosti počas 3 hodín, dr. Lorenc hľadá východisko z manželstva(uzavrel ho z vypočítavosti), nachádza ho v láske ku kolegyni, dr. Helene(tá ho však odmieta kvôli Michalovi), stojí pred veľkou dilemou – má operovať Michala(a stratiť tým Helenu) alebo nie?, víťazí v ňom lekár(človek však trpí) – víťazstvo etického princípu, hra obsahuje filozofické úvahy o človeku, o mravnosti, o zmysle života · k tragédii inklinuje hra MARGARET ZO ZÁMKU(1974) – dráma v 2 dejstvách, reaguje na aktuálnu ekologickú tému, ktorú spája s obžalobou majiteľa nafty a nadnárodného námorného prepravcu ropy za znečistenie pobrežných vôd a za likvidáciu obživy talianskych rybárov · postavy sú rozdelené podľa pravidiel schematizmu socialist. realizmu –Margaret(bola herečkou, zaľúbil sa do nej Bobby Crown, syn naftového magnáta, bez otcovho zvolenia si ju zobral za ženu), jej otec aj vinou Crownovcov(znečistili vody pobrežia, rybári boli nútení plaviť sa za obživou)zomrel na šírom mori, nevie sa zmieriť s jeho smrťou, zapája sa do akcií politickej strany, ktorá organizuje demonštrácie proti Crownovi, čo jej svokor neodpustí, dá ju zastreliť, on, starý Crown, vlastní obrovský majetok, má všetky zlé vlastnosti, jeho syn Bobby nechce pokračovať v otcovom diele, je slabšej povahy, túži byť so svojou ženou a synom, ale nechce sa vzdať ani pohodlia, on i jeho syn sú unesení Crownom na loď, ktorá po vyplávaní vybuchne, rybári sú pomstění, Margaret svoj boj s mocou magnáta prehráva PETER KARVAŠ – všestranný literárny talent, najväčší úspech mu priniesla hra POLNOČNÁ OMŠA (58) · hra v 3 dejstvách, dej ktorej sa odohráva po zatlačení Povstania do hôr, v čase Vianoc roku 1944 u Kubišov · postavy – Kubišovci – Valentín a Vilma, ich dospelé deti – Marián, Angela(a jej muž Paľo), Ďurko(a jeho milá Katka), Nemeck Brecker · 1. dejstvo: Kubišovci sa pripravujú na Štedrý večer, chystajú stromček, večeru, chystajú sa na polnočnú omšu, Vilma je nešťastná, lebo Marián(je gardista) ešte nie je doma, aj preto, že nezohnala vianočné sviečky – to všetko považuje za strašné! Paľo jej pripomína, že je čosi dôležitejšie ako sviečky – a okrem toho je vojna. Vilma žije vo svojom svete náboženského fanatizmu, Boh je za všetkým, aj za vojnou(trest, ktorý zoslal na človeka). Starý Kubiš – typ pokojného dobráka, ktorý netúži už po ničom inom, len po pokoji. Je spolumajiteľom 1 firmy, vôbec nie je taký čistý, ako sa javí, vojna firme pomohla. Aj Angela sa má dobre – vlastní cukráreň. Mladší syn Ďurko (všade hovoria, že je v Bratislave u tety a neprišiel domov, lebo bol zadržaný na opevňovacie práce) je s partizánmi. Pri stole sa mužská časť rodiny poháda – Marián je presvedčený, že Nemci vyhrajú, Paľo mu protirečí. V hádke ich preruší Brecker – nem. poručík SS, ktorý u nich býva v podnájme. Rodinná atmosféra u Kubišovcov v ňom vyvoláva spomienky na domov, je plný

citov. Opýta sa na Ďurka. Za fasádou slušného človeka sa skrýva hrubý človek, prezradí im, že jeho jednotka má za úlohu vyčistiť terén od partizánov(Kubišovcov opantá strach), do tejto atmosféry nečakane prichádza Ďurko - jeho príchod všetkých vydesí(Brecker nie je svedkom príchodu). Brecker odchádza, je vyhlásený poplach. · 2. dejstvo: Príchod Ďurka spôsobuje vážne problémy. Čo ak sa zistí, že je vlastne partizánom. Vie sa, ako bude naložené s rodinou, ktorá prechováva partizána. Syn je chorý, má vysokú teplotu. Najradikálnejší je Marián. Rodina rozmýšľa, ako zachrániť Ďurka, ale aj seba! Padne návrh - ponúknuť Breckerovi peniaze za mlčanie. Je tu aj Angela, Breckerovi sa páči, čo ak sa mu ponúkne? Ak sa Ďurko zachráni, partizáni ich nezabijú. Kto však dá peniaze? Angela ich má, ale ich má pripravené na vyplatenie cukrárne(ak by sa pôvodní majitelia vrátili - Marián tvrdí, že sa nikdy nevrátia). Poznávame skutočnú tvár našich postáv. Sú zbabelí, vypočítaví, egoistickí. Vilma nemôže znieť hádky, odíde za farárom, aby jej poradil. Ďurka ukryjú do kôlne, Brecker prehľadáva dom po dome, hľadá partizánov. V tejto dramatickej až tragickej situácii odchádzajú na polnočnú omšu. Druhé dejstvo končí smrťou Ďurka. Komando SS ide naisto, farár im dal typ. · 3. dejstvo: Predstavuje rozuzlenie, tu sa ukáže každý v úplnej nahote. Ani jedna postava neurobila nič pre to, aby zachránila Ďurka. Dohadujú sa medzi sebou, vzájomne sa obviňujú. Rodinné vzťahy sa predstavia v jasnom svetle. Angela sa prizná, že spávala s Beckerom, že si Paľa nebrala z lásky, ale len preto, že v ňom ako v advokátovi videla dobré spoločenské postavenie. V napätej situácii, v prudkej výmene názorov počujeme streľbu, blížia sa partizáni. Marián stihne ukradnúť z rodinnej pokladnice peniaze, ujde s Beckerom. Vilma sa modlí k Bohu. · Obraz rodiny je obrazom slovenskej spoločnosti v období Slovenského štátu - triešti sa. Len Ďurko sa otvorene stavia proti fašizmu, riskuje svoj život, jeho smrť je obeťou za vec slobody. - **VELKÁ PAROCHŇA** - groteska využívajúca prvky absurdného divadla, skutočnosť transformuje do obludných rozmerov, aby absurdita konania ľudí lepšie vynikla, rozvíja podobenstvo o súperení holohlavých s vlasatými - o nerovnosti ľudí - autor pôsobivo vyjadril potrebu totalitného systému mať nepriateľa, generál a jeho ideológia predstavuje fašizmus a nacizmus, ale hodí sa aj na súčasnosť, hra kritizuje rozdeľovanie ľudí podľa akýchkoľvek kritérií, kritizuje rasizmus, neznášanlivosť, tyranu mocných, ale aj zbabelosť a manipulovateľnosť ľudu - Generál je cudzinec, ktorý absolútne vládne v cudzom štáte, vie, že jeho účinkovanie bude úspešné, ak znepriatelí občanov štátu, vyznáva filozofiu, že vládca musí mať permanentného nepriateľa, aby si udržal moc, za najväčšiu prekážku pri vládnutí považuje demokraciu - zvolí si nových nepriateľov - holohlavých, no keď po zázračnom lieku Vlasolíne sám príde o vlasy a verejnosť zistí, že jeho holohlavosť zakrýva parochňa, stačí vymeniť nepriateľa a môže vládnuť ďalej - ďalšie hry - **ANTIGONA A TÍ DRUHÍ**, **EXPERIMENT DAMOKLES**, **ABSOLÚTNY ZÁKAZ**, **VLASTENCI Z MESTA YO ČIŽE KRÁĽOVSTVO ZA VRAHA** a ďalšie **IVAN BUKOVČAN** · známy filmový scenárista - **Rodná zem**, **Zmluva s diablom**, **Medená veža**, **Orlie pierko**,... · medzi najznámejšie hry patrí **PŠTROSÍ VEČIEROK** o stretnutí absolventov strednej školy po 25 rokoch, je o stratených ideáloch, v centre pozornosti je ich ľahostajnosť k osudu profesora, v 50. rokoch nespravodlivo obvineného · **KÝM KOHÚT NEZASPIEVA** - hra v 2 dejstvách, napísaná pod vplyvom existencializmu, z obdobia po potlačení Povstania do hôr, dej sa odohráva v malom mestečku počas 1 novembrovej noci v pivnici jedného domu · vystupuje tu 10 postáv, ľudí, ktorí sa stali rukojemníkmi fašistov, dôvodom je vražda nemeckého vojaka a oni nedodrжали hodinu stanného práva, po ktorej sa nemohli zdržiavať vonku (študentka Fanka, študent Ondrej, starec Terezčák, babica Babjaková, zverolekár Šustek, holič Uhrík, učiteľ Tomko, pani lekárniková, prostitútka Marika, tulák a návštevník obchodník s drevom Nemeč Fischl) · zobrazuje konanie ľudí v krajnej(hraničnej) situácii, pod tlakom · ľudia sa majú rozhodnúť pre jedného, ktorý obetuje svoj život(smrť za smrť), tu sa ukáže pravá tvár ľudí, každý totiž chce zachrániť seba(konajú inštinktívne) · je niekoľko návrhov - nech umrie prostitútka, veď nežila počestným životom, alebo starý muž, veď si už dosť požil, nech umrie mladý tulák, veď ho nepoznajú · situáciu nezvláda Uhrík, ktorý zabije tuláka(je obetovaný), napokon však sám zoberie kľúč a odchádza v ústrety smrti · hrou sa nesie myšlienka motív Judášovej zrady, trojnásobného zapretia Krista, v diele zradia hrdinovia niekoľkokrát jeden druhého, ale hlavne sami seba, svoju ľudskosť a dôstojnosť **OSVALD ZAHRADNÍK** · debutoval hrou **SÓLO PRE BICIE(HODINY)** - jeho najlyrickejšia hra, dôraz nie je na dejových situáciách, ale na krehkých vzťahoch ľudí, na ich charakteroch, na ich hľadaní zmyslu života · v popredí je generačný rozpor medzi životnými názormi a potrebami mladej dvojice a osamelých ľudí v dôchodkovom veku · autor si vyberá nehrdinské, ľudské

postavy, patriace do starého sveta, sú staromódne obradní, sú k sebe zdvorilí · starí ľudia okolo pána Ábela (bývalý liftboy) dokážu dávať, vnímať potreby druhého človeka, hoci okolitý svet sa k nim správa s dešpektom, sú smiešni, sú iní ako mladí, chcú urobiť radosť pani Contiovej, majú rešpekt pred osobnosťou človeka, uznávajú právo pani Contiovej byť takou, akou chce byť, hovorí, že jej otec bol hotelier, že má úspešného syna v zahraničí, to však nie je pravda, na jej narodeniny zinscenujú telefonický rozhovor s jej synom, pani Contiová stráca posledné zvyšky dôstojnosti, neprežije to v zdraví (nikdy nemala dieťa, v jej kufri, ktorý nosí stále so sebou má svadobné šaty · ďalšou postavou je pán Reiner, jeho túžbou je opraviť vežové hodiny, aby ľudia mali z toho úžitok a pán Chmelík, Contiovej sluha · mladí ľudia, Pavel Jesenský, vnuk pána Ábela a jeho dievča Daša sú obyčajní mladí ľudia, netrpezlivo čakajú, kým sa zlepšia ich životné podmienky, k majetku pristupujú logicky, byť potrebujú viac ako starý otec, no nechcú si byť privlastniť, oni len diskutujú o budúcnosti, Pavel starému otcovi navrhne, aby uvažoval nad domovom dôchodcov, zahanbí sa, keď mu starý otec odovzdá úspory, ktoré má odložené na pohreb